

Asia: VN/11304/2024-VM-28

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta ja tuloverolain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi verolaeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry vastustaa hallituksen esitystä työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistamisesta. Hallituksen esitys tulisi toteutuessaan todennäköisesti vähentämään työntekijöiden järjestäytymistä ammattiliittoihin ja siten heikentämään entisestään työmarkkinoilla heikoimmassa asemassa olevien tilannetta.

PAM solmii 33 yksityisen palvelualan työehtosopimusta. Niiden soveltamisaloilla työskentelee noin 340 000 työntekijää eli useampi kuin joka kuudes palkansaaja. Toimialojen yritykset toimivat pääosin kotimarkkinoilla ja niiden työntekijät työskentelevät mm. tarjoilijoina, kokkeina, siivoojina, kiinteistön-hoitajina, vartijoina ja kaupan myyjinä, logistiikkatyöntekijöinä ja toimihenkilöinä. He ovat muita tyypillisemmin nuoria, maahan muuttaneita tai naisia ja he työskentelevät muita useammin osa-aikaisina, vuokratyösuhteissa tai nollatuntisopimuksilla.

Vähennyksen poistaminen iskee työmarkkinoiden heikoimpiin

PAM ei kannata verovähennysoikeuden poistamista, koska se todennäköisesti johtaa aikaisempaa useammin tilanteeseen, jossa heikossa työmarkkina-asemassa olevalla ei ole riittäviä mahdollisuuksia saada tukea työelämään liittyvien ongelmatilanteidensa ratkaisuun. Kuten hallitus esityksessään toteaa ammattiliittojen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistaminen, saattaisi vähentää ammattiliittoihin kuulumista. Hallitus ennakoi, että muutos voisi olla kokonaisvaikutuksiltaan merkittävä sekä jäsenmäärien että järjestäytymisasteen kannalta. Käytännössä se tarkoittaisi, että Suomessa ennestään työmarkkinoilla heikoimmissa asemissa olevat ryhmät, kuten nuoret, maahan muuttaneet ja matalapalkka-aloilla työskentelevät, olisivat jatkossa nykyistä useammin ammattiliittojen antaman tuen ulkopuolella.

Ruotsissa ammattiliittojen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poisto johti erityisesti alle 30-vuotiaiden ja maahan muuttaneiden järjestäytymisen heikentymiseen. Myös matalapalkkaisilla palvelualoilla, joissa osa-aikatyö on yleistä, järjestäytyminen Ruotsissa väheni. (Ks. Anders Kjellberg ja Kris-tine Nergaard: Union Density in Norway and Sweden: Stability versus Decline. 2022)

Järjestäytymisasteen alenemisen yhteiskunnalliset vaikutukset

Järjestäytymisen lasku heikentää työntekijöiden oikeussuojaa ja reilua kilpailua yritysten välillä sekä kuormittaa entisestään esimerkiksi oikeuslaitosta työehtojen valvonnan heikkenemisen myötä.

PAM ammattiliittona valvoo solmimiensa työehtosopimusten noudattamista ja antaa jäsenilleen neuvontaa työehtosopimuksiin sekä keskeiseen työ- ja sosiaalilainsäädäntöön liittyvissä asioissa. Työnantajaliitoilla on jäsenyrityksiinsä kohdistuva valvontavelvollisuus solmimiensa sopimusten määräysten noudattamisesta. Työehtosopimuksissa on sovittu neuvottelujärjestyksestä, jonka tavoitteena on asian ratkaiseminen neuvotellen ja sopimalla.

Riidanratkaisutoiminta on iso osa ammattiliiton jäsenilleen antamaa palvelutoimintaa, jossa pelkästään neuvonnan vaikutus on merkittävä, koska moni työsuhderiita jää syntymättä. Vuosittain jäsenet ottavat työelämäänsä liittyvissä asioissa Palvelualojen ammattiliittoon yhteyttä yli 20 000 kertaa työsuh-deneuvontapuhelimen tai sähköisen asiointin kautta tai käymällä jossain 12 aluetoimistossamme.

Mikäli jäsenen asiassa ei neuvoin ja ohjein päästä työpaikalla ratkaisuun siirtyy se ammattiliiton hoidettavaksi, jolloin siitä neuvotellaan työnantajan tai työnantajaliiton kanssa. Tällaisia erimielisyysasioita hoidetaan PAMissa vuosittain lähes 1 000. Suurin osa näistä ratkaistaan neuvottelemalla ja sopimalla; vuosittain vain alle 100 erimielisyyttä viedään tuomioistuinten ratkaistavaksi.

Riidanratkaisu ehkäisee harmaata taloutta, koska paljon verovaroja jäisi kantamatta ilman palkkasaatavien valvomista ja perimistä ammattiliiton toimesta. Lisäksi PAM avustaa poliisia kiskonnan tapaiseen syrjintään liittyvissä tutkinnoissa laskemalla työehtosopimuksen mukaisia saatavia. Työpaikkojen valvonta vahvistaa myös yritysten kilpailuneutraalisuutta; suurin osa (noin 80 %) jäsentemme erimielisyyksistä ilmenee järjestäytymättömissä yrityksissä.

Yllä kuvatut neuvonta- ja riidanratkaisumäärät ovat suoraan PAMin palveluosaston tuottamia palveluita. Tämän lisäksi luottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutetut neuvovat ja avustavat jäseniä työpaikoilla päivittäin. Neuvonta ja riidanratkaisu edellyttää, että henkilö on Palvelualojen ammattiliiton jäsen.

Riidanratkaisu on jäsenten edunvalvontaa, mutta myös merkittävää työelämän valvontaa yhteiskunnassa. Ammattiliiton jäsenten neuvottelujärjestyksen mukaisesti ratkaisemat riidat eivät rasita oikeuslaitosta, jotka ruuhkauttaisivat tuomioistuimet entisestään. On selvää, että myöskään valvontaviranomaiset – kuten aluehallintovirasto ja poliisi – eivät pysty yhteiskunnassamme näin tehokkaasti hoitamaan. Työntekijöiden tai työnantajien järjestäytymisasteen alenemisella olisi merkittäviä negatiivisia vaikutuksia Suomen työelämälle, mitä kehitystä hallituksen ratkaisulla ei tule edesauttaa.

Hallituksen esitys on Suomen kansainvälisten sitoumusten vastainen

PAM näkee, että hallituksen esitys on ristiriidassa Suomen ratifioimien ILO:n sopimusten kanssa. Suomi on sitoutunut tukemaan työntekijöiden järjestäytymistä ratifioimalla Kansainvälisen Työjärjestön ILO:n järjestäytymistä koskevat yleissopimukset (ks. erityisesti ILO:n yleissopimus nro 87). Ammattiliittojen jäsenmaksujen verovähennysoikeus on ollut yksi keskeisimmistä välineistä tämän sitoumuksen täyttämiseksi. Samoin esitys olisi toteutuessaan ristiriidassa Euroopan parlamentin ja neuvoston riittävistä vähimmäispalkoista annetun direktiivin (EU) 2022/2041 – ns. vähimmäispalkkadiirektiivin – velvoitteiden ja tavoitteiden kanssa.

Vähimmäispalkkadiirektiivin mukaan EU:n jäsenvaltioiden tulee edistää työehtosopimusneuvotteluja sekä pyrkiä lisäämään työehtosopimusten kattavuutta. Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava työehtosopimuksen kattavuuden lisäämiseksi toimenpiteitä, joihin työmarkkinaosapuolet otetaan mukaan.

Yleissitovuuden vahvistamismenettelystä säädetään laissa työehtosopimuksen yleissopimuksen vahvistamisesta (56/2001). Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva Työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunta vahvistaa päätöksellään, onko valtakunnallinen työehtosopimus yleissitova.

Keskeisinä yleissitovuuden kriteereinä asianomaisella alalla noudatettavalle valtakunnalliselle työehtosopimukselle on sen edustavuus. Työehtosopimusta voidaan pitää edustavana, kun kaikista asianomaisen alan työntekijöistä noin 50 % työskentelee työnantajaliittoon järjestäytyneiden työnantajien palveluksessa eli ovat ns. normaalisitovuuden perusteella sidottuja työehtosopimukseen.

Direktiivin mukaan jäsenvaltio on mm. velvollinen toimenpiteisiin, jos työehtosopimusten kattavuus jäsenvaltiossa on alle 80 %. Jos työehtosopimusten kattavuus laskisi alle 80 %:n yleissitovan työehtosopimuksen piiriin kuuluvat työntekijät mukaan luettuna, olisi laadittava yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa komissiolle toimitettava ja säännöllisesti uudelleen tarkasteltava toimintasuunnitelma työehtosopimusneuvotteluiden edistämisestä.

Suomen yleissitovuusjärjestelmän vuoksi työehtosopimusten piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus on sinänsä varsin suuri: vuosina 2020–2021 kattavuus on ollut 89 % (ks. Lasse Ahtiainen: Työehtosopimusten kattavuus vuonna 2021/2024. TEM 2024:7). Verovähennysoikeuden poistamisella olisi negatiivinen vaikutus työntekijöiden sekä työnantajien järjestäytymiseen, jossa erityisesti viimeksi mainitulla on vaikutus työehtosopimusten yleissitovuuden arviointiin. Tämä kehitys voisi nopeastikin laskea kattavuuden alle 80 %, jolloin Suomi olisi velvollinen käynnistämään direktiivin vaatimat toimenpiteet. Tämän lisäksi ylipäättänsä kaikki toimet, jotka ovat edesauttamassa työehtosopimuksen kattavuuden vähenemistä ovat ristiriidassa vähimmäispalkkadirektiivin kattavuuden lisäämistavoitteen kanssa.

Hallituksen esitys ei kohtelee tasapuolisesti työntekijä- ja työnantajajärjestöjä

Hallituksen esityksessä on pyritty kohtelemaan symmetrisesti sekä työnantajien että työntekijöiden jäsenmaksuja siten, että molempien osapuolten työmarkkinajärjestöille suorittamat maksut säädettäisiin vähennyskeltottomiksi. Symmetriaa toteutuu ainoastaan muodollisesti: kummankaan osapuolen työmarkkinajärjestöt eivät ole enää tuloverolain näkökulmasta erityisasemassa.

Esityksessä on kuitenkin huomattavaa epäsymmetriaa työnantajien ja työntekijöiden välillä. Työntekijöiden osalta vähennysoikeus poistuu kokonaisuudessaan ilman poikkeuksia. Työnantajilla ja yrityksillä taas säilyy mahdollisuus kohdistaa edunvalvontaan liittyviä kustannuksia sellaisiin maksuihin, jotka eivät muodollisesti ole jäsenmaksuja, vaan yksilöityjä palveluveloituksia. (ks. SAK:n lausunto hallituksen esitykseen)

Lisäksi yrityskohtainen työehtosopimuskenttä jää esityksen ulkopuolelle: työnantaja voi edelleen vähentää oman neuvottelu- ja sopimustoimintansa kustannukset, koska kyseessä on suoraan liiketoimintaan liittyvä meno, ei järjestölle suoritettu jäsenmaksu. Työnantajilla on siis edelleen mahdollisuus vähentää osa työmarkkinavaikuttamiseen liittyvistä kuluistaan verotuksessa, mutta työntekijöillä vastaavaa mahdollisuutta ei ole.

Uudet pykäläkohdat laajentavat vähennyskiellon koskemaan myös etuyhteysjärjestöjä. Tästä huolimatta esitys ei kata kaikkia käytännön tilanteita. Erityisesti elinkeinoelämän laajempaan lobbaus- ja edunvalvontatoimintaan liittyvät maksut voivat edelleen olla vähennyskelpoisia, mikä asettaa eri vero-velvollisryhmät eriarvoiseen asemaan.

Kohtuuton verosanktio ja menetetty tuottavuushyöty

Vero-oikeuden näkökulmasta työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut ovat luonteeltaan ainakin valtaosaltaan niin työntekijöille kuin työnantajillekin tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä

aiheutuvia menoja eli niin sanottuja luonnollisia vähennyksiä. Olisikin hyvin poikkeuksellista säätää tulonhankkimismenoja vähennyskelvottomiksi. Ammattiliittojen jäsenmaksujen vähennyskelvottomuus olisi tosiasiaassa hyvin poikkeuksellinen verosanktio. Sitä voitaisiin pitää jopa ainoana henkilöverotuksen verosanktiona. (Ks. vero-oikeuden dosentti Timo Viherkentän lausunto Akava ry:lle 23.7.2025)

Kuten hallituksen esityksessä tuodaan aiheellisesti esille, löytyy tutkimusnäyttöä siitä, kuinka työntekijöiden järjestäytyminen parantaa yritysten tuottavuutta. Norjalaistutkimuksen mukaan tuottavuushyödyn saaminen edellyttää riittävää järjestäytymistä yritystasolla (Ks. Barth, Bryson ja Dale-Olsen: Union density effects on productivity and wages. 2020.) PAMin mielestä pitäisi olla selvää, että hallituksen tulee välttää sen sisältöisten esitysten tekemistä, jotka toteutuessaan heikentäisivät tuottavuutta, kun samanaikaisesti hallitusohjelman mukaan tavoitteena on nimenomaan tuottavuuden parantaminen.

Lopputuloksena kahden kerroksen työmarkkinat

Ammattiliittojen antaman avun ansiosta työoikeuden saralla Suomessa on nyt hyvä kuluttajansuoja. Pienipalkkaisillakin työntekijöillä on mahdollisuus puolustaa oikeuksiaan esimerkiksi laittomien irtisanomisten tai maksamattomien palkkasaatavien oikaisemiseksi ilman pelkoa oman taloutensa romah-tamisesta esimerkiksi korkeiden asianajokorvausten seurauksena. PAM näkee, että hallituksen esitys heikentäisi tuota kuluttajansuojaa.

PAM pitää selvänä, että työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistaminen uhkasi suomalaista sopimisen mallia ja yleissitovien työehtosopimusten työntekijöille tuomaa turvaa. Jäsenmaksujen verovähennys on ollut ainoita keinoja valtiovallalle toteuttaa kansainvälisillä sopimuksilla vahvistettua velvoitettaan tukea järjestäytymistä ja työehdoista sopimista. PAM haluaa muistuttaa, että työehtosopimusten yleissitovuuden romuttuessa ei yrityksillä olisi enää tasapuolisia kilpailuolosuhteita ja työntekijöillä nykyistä turvaa. Jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistaminen synnyttäisi Suomeen yhä selkeämmin kahden kerroksen työmarkkinat.

Lehtimäki Nora
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry